

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΑΝΟΙΚΤΑ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

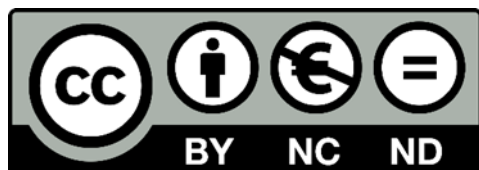

Τίτλος Μαθήματος: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα - Θεματογραφία Ι

Ενότητα: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα 10

Διδάσκουσα: Καθηγήτρια Ελένη Χουλιαρά - Ράϊου

Τμήμα: Φιλολογίας

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Α. ΚΕΙΜΕΝΟ

Τίνα γὰρ χρόνον ἢ τίνα καιρόν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦ παρόντος βελτίω ζητεῖτε; ἢ πότε ἃ δεῖ πράξετε, εἰ μὴ νῦν; οὐχ ἅπαντα μὲν ἡμῶν προεΐληφε τὰ χωρία ἄνθρωπος, εἰ δὲ καὶ ταύτης κύριος τῆς χώρας γενήσεται, πάντων αἴσχιστα πεισόμεθα; οὐχ οὕς, εἰ πολεμήσαιεν, ἐτοίμως σώσειν ὑπισχνούμεθα, οὗτοι νῦν πολεμοῦσιν; οὐκ ἐχθρός; οὐκ ἔχων τὰ ἡμέτερα; οὐ βάρβαρος; οὐχ ὃ τι ἂν εἴποι τις;

Δημοσθένους, Ὀλυνθιακὸς Γ' 16

Β. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

Τα σχήματα λόγου αποτελούν σκόπιμες αποκλίσεις από τα ισχύοντα πρότυπα δομής: από τα συνήθη μορφοσυντακτικά και σημασιολογικά σχήματα της γλώσσας. Αυτές οι ιδιορρυθμίες του λόγου αφορούν:

- α) τη συμφωνία των λέξεων
- β) τη σημασία των λέξεων
- γ) την αντικατάσταση των λέξεων
- δ) τη θέση των λέξεων
- ε) την πληρότητα του λόγου
- στ) τα ρητορικά σχήματα.

- Σχήματα λόγου σχετικά με τη συμφωνία των λέξεων

Σε αυτήν την κατηγορία εντάσσονται εκείνα τα σχήματα που αναφέρονται στην παραβίαση της γραμματικής ή λειτουργικής συμφωνίας των λέξεων ή εν γένει της σύνδεσής τους μέσα στον λόγο:

1. «Κατά σύνεσιν» ή κατά το νοούμενο

Στο σχήμα αυτό δεν τηρείται η γραμματική συμφωνία ενός όρου προς έναν προηγούμενο. Αντίθετα, ο όρος ακολουθεί το νόημα του προηγούμενου
Ἡ πόλις Ἀγησίλαον εἶλοντο βασιλέα (Ξεν. Ἑλληνικά 3.3.4). Ο όρος *εἶλοντο* (γ' πληθ.) δεν συμφωνεί γραμματικά με τον όρο *πόλις* (γ' ενικό)· αντίθετα, ακολουθεί το νόημα του όρου *πόλις* (=πολίτες).

2. Σύμφυρση

Στο σχήμα αυτό ο ομιλητής φέρνει στο νου δύο συντάξεις που αναφέρονται στο ίδιο νόημα. Αυτές τις αναμειγνύει και κατά την ανάμειξη (σύμφυρση) επιλέγει ένα τμήμα από τη μια σύνταξη και ένα από την άλλη

Άλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρασαν (Ξεν. *Ἑλληνικά* 1.1.10). Ο ομιλητής έχει κατά νου δύο συντάξεις: α) *Άλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρα*, β) *Άλκιβιάδης καὶ Μαντίθεος ἀπέδρασαν*. Αναμειγνύοντας τις δύο, επιλέγει από την α) το τμήμα *Άλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου* και από τη β) το ρήμα *ἀπέδρασαν*. Έτσι προκύπτει η φράση *Άλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρασαν*, που παραβιάζει τη γραμματική συμφωνία ανάμεσα στο *ἀπέδρασαν* (γ' πληθ.) και το *Άλκιβιάδης* (α' ενικό).

3. Σχήμα ανακολουθίας ή ανακόλουθο

Στο σχήμα αυτό μια πρόταση αποτελείται από λέξεις που δεν βρίσκονται σε συντακτική συμφωνία με τα συμφραζόμενα. Έτσι, δημιουργείται συντακτική ανακολουθία

Αποβλέψας πρὸς τὸν στόλον ἔδοξε μοι πάγκαλος εἶναι (Πλάτ. *Νόμοι* 686d). Ο όρος *μοι* δεν βρίσκεται σε συντακτική συμφωνία με τον όρο *ἀποβλέψας*. Αν τηρούνταν η συντακτική συμφωνία, θα είχαμε: *ἀποβλέψαντι...μοι*.

4. Σχήμα «καθ' όλον και μέρος»

Στο σχήμα αυτό συναντάμε στην πρόταση έναν όρο που δηλώνει το όλον και έναν που δηλώνει το μέρος. Ωστόσο, ο όρος που δηλώνει το όλον, αντί να τεθεί σε πτώση γενική ώστε να προσδιορίζει τον όρο που δηλώνει το μέρος ως γενική διαιρετική, τίθεται στην ίδια πτώση (ομοιόπτωτα) με αυτόν

Οἱ στρατηγοὶ βραχέως ἕκαστος ἀπελογήσατο (Ξεν. *Ἑλληνικά* 1.7.5). Ο όρος *στρατηγοὶ* δηλώνει το όλον, ενώ ο όρος *ἕκαστος* το μέρος. Υπό κανονικές συνθήκες, ο όρος *στρατηγοὶ* θα ετίθετο σε γενική πτώση και θα προσδιόριζε ως γενική διαιρετική (*τῶν στρατηγῶν*) τον όρο *ἕκαστος*. Ωστόσο, ο γράφων επιλέγει να θέσει τον όρο *στρατηγοὶ* στην ίδια πτώση με εκείνον που προσδιορίζει, δηλ. τον όρο *ἕκαστος*.

5. Σχήμα ἑλξεως ή ἑλξη (ή αφομοίωση)

Στο σχήμα αυτό ένας όρος της πρότασης ἑλκεται από έναν άλλον επικρατέστερο. Το αποτέλεσμα αυτής της ἑλξης είναι ο πιο αδύναμος όρος να συμφωνεί με τον επικρατέστερο ως προς την πτώση ή εν γένει ως προς τον τύπο (δηλ. την ἐγκλιση, τον αριθμό και το γένος). Έτσι, λόγω της ἑλξης, ο πιο αδύναμος μεταβάλλει τη μορφή του συμφωνώντας (αφομοιώνοντας) προς τον επικρατέστερο

Τὸ χωρίον Ἐννέα ὁδοὶ ἐκαλοῦντο (Θουκ. *Ἱστορία* 4.102.3). Ο όρος *ἐκαλοῦντο* αποτελεί τον αδύναμο όρος της πρότασης. Υπό κανονικές συνθήκες, θα είχαμε τη φράση: *τὸ χωρίον Ἐννέα ὁδοὶ ἐκαλεῖτο*. Ωστόσο, ο όρος *ἐκαλεῖτο* ἑλκεται από τον επικρατέστερο *Ἐννέα ὁδοὶ* και μεταβάλλει τη μορφή του ώστε να συμφωνεί με αυτόν. Έτσι, προκύπτει η φράση *Τὸ χωρίον*

Ἐννέα ὁδοὶ ἐκαλοῦντο, όπου εντοπίζουμε τη γραμματική ασυμφωνία ανάμεσα στον ὄρο *τὸ χωρίον* (γ' ενικό) και τον ὄρο *ἐκαλοῦντο* (γ' πληθ.).

6. Υπαλλαγή

Στο σχήμα αυτό παραβιάζεται η συμφωνία του επιθετικού προσδιορισμού με το προσδιοριζόμενο (παραβιάζεται δηλ. το ομοιόπτωτο). Συγκεκριμένα ο επιθετικός προσδιορισμός δε συμφωνεί ομοιόπτωτα με τη γενική που προσδιορίζει, δηλ. δεν τίθεται και αυτός σε πτώση γενική, όπως συμβαίνει υπό ομαλές συνθήκες, καθώς είναι ομοιόπτωτος προσδιορισμός· αντίθετα, τίθεται σε εκείνη την πτώση, στην οποία βρίσκεται το ουσιαστικό που προσδιορίζει η γενική

Θάσιον οἴνου σταμνίων (Αριστοφ. *Λυσιστράτη* 196). Ο ὄρος *Θάσιον* είναι ο επιθετικός προσδιορισμός. Παρατηρούμε ότι δεν προσδιορίζει ομοιόπτωτα τη γενική *οἴνου*, ώστε να έχουμε το ομαλό αποτέλεσμα: *Θασίου οἴνου σταμνίων*. Αντίθετα, συμφωνεί με τον ὄρο *σταμνίων*, ὄρο που η γενική *οἴνου* προσδιορίζει ως γενική του περιεχομένου.

7. Αττική σύνταξη

Στο σχήμα αυτό ένα ουδέτερο πληθυντικού αριθμού τίθεται ως υποκείμενο σε ρήμα ενικού αριθμού γ' προσώπου

Τὰ παιδιά παίζει. Ο ὄρος *παιδιά* (ουδ. πληθ. αριθμ.) τίθεται ως υποκείμενο στον ὄρο *παίζει* (οριστ. γ' εν.). Έτσι παραβιάζεται η γραμματική συμφωνία. Υπό κανονικές συνθήκες, η φράση θα έπαιρνε την εξής μορφή: *τὰ παιδιά* (ουδ. γ' πληθ.) *παίζουν* (γ' πληθ.).

8. Σχήμα πινδαρικό ή βοιωτικό

Στο σχήμα αυτό, που είναι σπάνιο αλλά αρκετά σύνηθες στον Πίνδαρο, ένα αρσενικό ή θηλυκό πληθυντικού αριθμού τίθεται ως υποκείμενο σε ρήμα ενικού αριθμού γ' προσώπου (δηλ. ρήμα γ' ενικού)

Ἔστιν ἔμοιγε καὶ βωμοὶ (Πλάτ. *Εὐθύδημος* 302c). Ο ὄρος *βωμοὶ* (αρσενικό πληθ. αριθμ.) τίθεται ως υποκείμενο στον ὄρο *ἔστιν* (οριστ. γ' ενικού). Έτσι παραβιάζεται η γραμματική συμφωνία. Υπό κανονικές συνθήκες η φράση θα έπαιρνε την παρακάτω μορφή: *εἰσὶν* (γ' πληθ.) *ἔμοιγε καὶ βωμοὶ* (αρσ. γ' πληθ.).

9. Παράλλαξη

Στο σχήμα αυτό δύο ὄροι μιας πρότασης, ανάμεσα στους οποίους υπάρχει παρατακτική σύνδεση, παραλλάσσουν ως προς τη μορφή τους (διαφέρουν δηλ. ως προς τη μορφή τους, μορφολογικά), παρά το γεγονός ότι έχουν ακριβώς την ίδια συντακτική θέση (παρά το γεγονός δηλ. ότι είναι συντακτικώς ὅμοιοι)

Ὑποσπόνδους ἄλλ' οὐ μάχη ἐπειρᾶτο τοὺς νεκροὺς ἀναιρεῖσθαι (Ξεν. *Ἑλληνικά* 3.5.25). Ο ὄρος *ὑποσπόνδους* συνδέεται παρατακτικά (μέσω του αντιθετικού παρατακτικού συνδέσμου *ἄλλά*) με τον ὄρο (*οὐ*) *μάχη*. Ο ὄρος *ὑποσπόνδους* λειτουργεί ως επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου στο *ἐπειρᾶτο*. Αντίστοιχα, ο ὄρος (*οὐ*) *μάχη* λειτουργεί ως δοτική του τρόπου στο

ἐπειρᾶτο. Παρατηρούμε ότι οι δύο όροι, που συνδέονται παρατακτικά και οι οποίοι είναι συντακτικά όμοιοι, καθώς δηλώνουν αμφότεροι την επιρρηματική έννοια του τρόπου, παρουσιάζουν παράλλαξη ως προς τη μορφή τους: ο ένας έχει τη μορφή επιρρηματικού κατηγορούμενου ενώ ο άλλος (τη μορφή) δοτικής του τρόπου.

10. Σχήμα «ἐν διὰ δυοῖν»

Στο σχήμα αυτό μία έννοια εκφράζεται με δύο λέξεις, οι οποίες μεταξύ τους συνδέονται παρατακτικά (συνηθέστερα με τον συμπλεκτικό παρατακτικό σύνδεσμο *καὶ* ή με τα *τε-καί*)· ωστόσο σύμφωνα με το νόημα η μία από τις δύο λέξεις αποτελεί προσδιορισμό της άλλης. Αποτέλεσμα του σχήματος είναι η μία έννοια να φαίνεται ως δύο, ενώ στην ουσία είναι μία που εκφράζεται με δύο λέξεις

Τὴν παῖδα ὁ Ἄμασις κοσμήσας ἐσθῆτί τε καὶ χρυσῶ (Ηροδ. *Ἱστορίαι* 3.1). Ο όρος *ἐσθῆτι* και ο όρος *χρυσῶ* συνδέονται μεταξύ τους με τη συμπλεκτική παρατακτική σύνδεση *τε-καί*. Αρχικά φαίνονται ως δύο χωριστές έννοιες που μας ωθούν στον να ερμηνεύσουμε την παραπάνω φράση ως: «την κόρη ο Άμασις στόλισε με φορέματα και χρυσό». Ωστόσο με μια προσεκτικότερη παρατήρηση του νοήματος διαπιστώνουμε ότι η μία αποτελεί προσδιορισμό της άλλης, δηλ. ο όρος *χρυσῶ* προσδιορίζει τον όρο *ἐσθῆτι*. Έτσι η φράση *ἐσθῆτί τε καὶ χρυσῶ* αντικαθίσταται από τη φράση *χρυσῇ ἐσθῆτι*, κάτι που μας δείχνει ότι η έννοια του χρυσού φορέματος στο χωρίο εκφράζεται με δύο λέξεις.

- Σχήματα λόγου σχετικά με τη σημασία των λέξεων

Σε αυτήν την κατηγορία εντάσσονται εκείνα τα σχήματα που προκύπτουν από τις μεταβολές της κύριας σημασίας των λέξεων:

1. Μεταφορά

Στο σχήμα αυτό η σημασία μιας λέξης επεκτείνεται και μεταφέρεται αναλογικά και σε άλλες λέξεις που έχουν μικρή ή μεγάλη ομοιότητα με την πρώτη *Δόλον ἄλλον ὕφαινε* (Ομ. *Ἰλιάς* 6.187). Παρατηρούμε ότι η κύρια σημασία του όρου *ὑφαίνω* μεταφέρεται αναλογικά και περιλαμβάνει το στοιχείο του *δόλου*.

2. Αλληγορία

Στο σχήμα αυτό συμβολικές και εντυπωσιακές μεταφορικές λέξεις ή φράσεις υπαινίσσονται νοήματα διαφορετικά από τις κύριες σημασίες τους

Πῦρ μαχαίρα μὴ σκαλεύειν (Διογ. Λαέρτ. *Βίοι φιλοσόφων* 8.17.1). Στο παρόν παράδειγμα η κύρια σημασία της φράσης εντοπίζεται στο ότι κάποιος δεν πρέπει να σκαλίζει με το μαχαίρι τη φωτιά. Ωστόσο, η αλληγορική χρήση της γλώσσας υπαινίσσεται μια διαφορετική σημασία, η οποία έγκειται στο γεγονός ότι δεν πρέπει κανείς να ερεθίζει έναν οργισμένο άνθρωπο. Το *πῦρ* αντιστοιχεί αλληγορικά στον οργισμένο άνθρωπο, ενώ η φράση *μαχαίρα μὴ σκαλεύειν* στην ενέργεια του ερεθίσματος.

3. Παρομοίωση ή παραλληλισμός

Στο σχήμα αυτό ένα πρόσωπο ή πράγμα παραβάλλεται-παρομοιάζεται-παραλληλίζεται με ένα άλλο, το οποίο είναι γνωστό και έχει την ίδια ιδιότητα σε μεγάλο βαθμό

Ἐφάνη κονιορτὸς ὥσπερ νεφέλη λευκή (Ξεν. *Κύρου Ἀνάβασις* 1.8.8). Ο όρος *κονιορτὸς* παρομοιάζεται με *νεφέλη λευκή*, κάτι που βοηθεί στην εναργέστερη σύλληψη του περιγραφόμενου όρου μέσω της ανάκλησης ενός γνωστού θέματος.

4. Λιτότητα

Στο σχήμα αυτό μια καταφατική έννοια διατυπώνεται με την αντίθετή της, δηλ. αρνητικά. Με τη χρήση της λιτότητας, ενώ φαινομενικά παρουσιάζεται κάτι λιγότερο ή μικρότερο, στην ουσία υποδηλώνεται κάτι περισσότερο ή μεγαλύτερο

Οὐκ ἄγνοῶ. Η αρνητική διατύπωση (*οὐκ ἄγνοῶ*) αποσκοπεί στο να τονίσει ακόμη περισσότερο τον βαθμό που ο ομιλητής κατέχει γνώση.

5. Ειρωνεία

Στο σχήμα αυτό γίνεται χρήση διφορούμενη γλώσσας: με σκοπό το σαρκασμό, αστεϊσμό ή χλευασμό, λέξεις ή φράσεις χρησιμοποιούνται με διαφορετική σημασία από την πραγματική τους

Ὡς ἡδὺς εἶ! (Πλάτ. *Γοργίας* 491e). Η λέξη *ἡδὺς* χρησιμοποιείται σαρκαστικά για να υποδηλώσει την ακριβώς αντίθετη σημασία, δηλ. (τη σημασία) του πόσο δυσάρεστος είναι αυτός στον οποίο απευθύνεται το ομιλούν πρόσωπο. Έτσι στην ουσία η φράση *ὥς ἡδὺς εἶ!* υπαινίσσεται τη φράση *ὥς ἀηδὴς εἶ!*

6. Ευφημισμός

Στο σχήμα αυτό χρησιμοποιούνται λέξεις ή φράσεις που έχουν καλή ή ευοίωνη σημασία (σπανίως και ουδέτερη) αντικαθιστώντας άλλες που έχουν κακή ή δυσοίωνη. Αυτό συμβαίνει από φόβο, πρόληψη, δεισιδαιμονία ή δυσαρέσκεια και έχει σκοπό να εξευμενιστεί το κακό ή να μετριαστεί ο φόβος

Ὀνομάζειν γὰρ αἰδοῦμαι θεὰς Εὐμενίδας (Ευρ. *Ὀρέστης* 37-38). Παρατηρούμε ότι για τις συγκεκριμένες θεότητες ο ομιλητής επιλέγει τον όρο *Εὐμενίδες* (= *οι ευμενείς θεότητες*) αντικαθιστώντας τον όρο *Ἐρινύες*, προσδίδοντας κατ' αυτόν τον τρόπο στη λέξη ευοίωνη σημασία.

7. Σχήμα κατ' εξοχήν

Στο σχήμα αυτό συμβαίνουν τα εξής: η σημασία μιας λέξης που αρχικά δηλώνει το σύνολο ομοειδών όντων, στην πορεία περιορίζεται και στενεύει, με αποτέλεσμα να δηλώνει μόνο το επικρατέστερο (το κατ' εξοχήν) από αυτά τα ομοειδή όντα

Ετύγχανον πρόφην εἰς ἄστν οἴκοθεν ἀνιῶν Φαληρόθεν (Πλάτ. Συμπόσιον 172a). Η σημασία της λέξης *ἄστν*, που αρχικά αναφέρεται σε εκείνο το σύνολο που παρουσιάζει τις ιδιότητες του *ἄστεως*, εδώ περιορίζεται κατ' ἐξοχήν στην Αθήνα. Ἐτσι, με τη χρήση της λέξης *ἄστν* ο συνομιλητής αντιλαμβάνεται αμέσως ότι γίνεται αναφορά στην Αθήνα. Ἀρα, τὸ *ἄστν*= *αἱ Ἀθῆναι*.

8. Συνωνυμική αντικατάσταση

Στο σχῆμα αυτό παρατηρούμε ότι στη ροή της φράσης κάποιες λέξεις αντικαθίστανται από συνώνυμους· η αντικατάσταση αυτή ενδέχεται να προκαλέσει και αλλαγή γραμματικής κατηγορίας. Ἐτσι διανθίζεται ο λόγος με την είσοδο του νέου στοιχείου

Ἐγὼ κράτη δὴ πάντα καὶ θρόνους ἔχω (Σοφ. Ἀντιγόνη 173). Ο ὅρος *θρόνους* (αρσ. πληθ. αριθμ.) αντικαθιστά ως συνώνυμο τη λέξη *κράτη* (ουδ. πληθ. αριθμ.). Με την παράλληλη αλλαγή της γραμματικής κατηγορίας (πληθ. ουδ. → πληθ. αρσ.) επιτυγχάνεται η φρεσκάδα του λόγου.

• Σχήματα αντίφρασης

Στα σχήματα αυτής της κατηγορίας συντελείται σαφής αντικατάσταση (αντίφραση) μιας λέξης από άλλη λέξη / άλλον τύπο της. Η στενή συγγενική σχέση που τα συνδέει, επιβάλλει τη μη αυστηρή διάκρισή τους.

1. Συνεκδοχή

Στο σχῆμα αυτό μια μερική λέξη (μέρος) αντιπροσωπεύει (συνεκδέχεται) μια αντίστοιχη γενική (γένος). Ενδέχεται όμως να συμβαίνει και το αντίθετο: δηλ. μια γενική (γένος) έννοια να αντιπροσωπεύει μια μερική (μέρος). Πιο συγκεκριμένα, χρησιμοποιείται: α) το ένα ανάμεσα σε πολλά ομοειδή και αντιπροσωπεύει το σύνολο των πολλών ομοειδών. Στο ίδιο κλίμα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο ενικός αντί για τον πληθυντικό. Κατά τον ίδιο τρόπο, όμως, ενδέχεται να συναντήσουμε και το αντίθετο, δηλ. το σύνολο των πολλών ομοειδών να αντιπροσωπεύει το ένα ή ο πληθυντικός να χρησιμοποιείται αντί για τον ενικό, β) ένα μέρος του συνόλου αντί για το ίδιο το σύνολο. Ενδέχεται όμως να συμβαίνει και το αντίθετο, δηλ. να χρησιμοποιείται το σύνολο αντί για το ένα μέρος

α) *Ὁ Συρακόσιος πολέμιός ἐστι τῷ Ἀθηναίῳ* (Θουκ. Ἱστορία 6.78.1). Ο ὅρος *Συρακόσιος*, που δηλώνει το ένα (*Συρακόσιος*) από πολλά ομοειδή (*Συρακόσιοι*), χρησιμοποιείται συνεκδοχικά αντί του ὅρου *Συρακόσιοι*. Το ίδιο συμβαίνει και με τη λέξη *τῷ Ἀθηναίῳ* που χρησιμοποιείται αντί της λέξης *τοῖς Ἀθηναίοις*.

Το αντίθετο παράδειγμα: *Δεινὸς γὰρ ἂν παρεῖχεν ἔρωτας* (Πλάτ. Φαῖδρος 250d). Η λέξη *ἔρωτας*, που δηλώνει τα πολλά ομοειδή, χρησιμοποιείται αντί του ενός συγκεκριμένου (*ἔρωτα*). Ἐτσι, βρίσκουμε τη φράση *δεινὸς ἔρωτας* αντί της φράσης *δεινὸν ἔρωτα*.

β) *Ἰθι στέγης ἔσω* (Σοφ. *Οιδίπους Τύραννος* 1515). Εδώ χρησιμοποιείται ένα μέρος του συνόλου (στέγης) αντί για το σύνολο (οἶκος). Χωρίς το σχήμα της συνεκδοχής η φράση θα ήταν: *Ἰθι οἴκου ἔσω*.

2. Μετωνυμία

Στο σχήμα αυτό μια λέξη χρησιμοποιείται στη θέση μιας άλλης σχετικής: Πιο συγκεκριμένα χρησιμοποιείται: α) η ύλη ή ο κατασκευαστής αντί για το αποτέλεσμα-παράγωγο της παρασκευαστικής διεργασίας, β) το αφηρημένο αντί για το συγκεκριμένο, καθώς επίσης και το περιέχον (αυτό που περιέχει) αντί για το περιεχόμενο (αυτό που περιέχεται). Ακόμη ισχύει και το αντίθετο, δηλ. το συγκεκριμένο αντί του αφηρημένου, και το περιεχόμενο αντί του περιέχοντος, γ) ουσιαστικό αντί για το αντίστοιχο επίθετο, όπως επίσης και το αντίθετο, δηλ. επίθετο για το αντίστοιχο ουσιαστικό

α) *Ἐν τοῖς πρῶτοι δὲ Ἀθηναῖοι τὸν σίδηρον κατέθεντο* (Θουκ. *Ἱστορία* 1.6.3). Η λέξη *σίδηρον* δηλώνει την ύλη από την οποία είναι κατασκευασμένα τα συγκεκριμένα όπλα. Εδώ χρησιμοποιείται μετωνυμικά αντί της φράσης *τὰ σιδηρᾶ ὄπλα*

β) *Τότε δὲ καὶ νεότης πολλὴ ἦπτετο τοῦ πολέμου* (Θουκ. *Ἱστορία* 2.8.1). Η λέξη *νεότης* αποτελεί μια αφηρημένη έννοια που χρησιμοποιείται για να δηλώσει συγκεκριμένα τους νέους. Έτσι χρησιμοποιείται μετωνυμικά αντί της φράσης *οἱ νέοι*

γ) *Ἀσπὶς μυρία καὶ τετρακοσία* (Ξεν. *Κύρου Ἀνάβασις* 1.7.10). Η λέξη *ἀσπὶς* αποτελεί εκείνο το ουσιαστικό που χρησιμοποιείται μετωνυμικά αντί του αντίστοιχου επίθετου *ἀσπιδοφόροι*.

3. Αντωνομασία

Στο σχήμα αυτό εντοπίζουμε τη χρήση μιας σχετικής λέξης αντί για το αντίστοιχο όνομα. Συγκεκριμένα χρησιμοποιείται:

α) το όνομα ενός προσώπου, αντί για την κύρια ιδιότητά του,

β) το πατρωνυμικό ή κάποιο άλλο συγγενικό, αντί για το κύριο όνομα

α) *Ἀριστείδης*. Η λέξη χρησιμοποιείται στη θέση της λέξης *δίκαιος*: με τη χρήση της λέξης *Ἀριστείδης* ανακαλείται η βασική ιδιότητα του Αριστείδη, δηλ. η δικαιοσύνη του.

β) *Βάλε Τυδεΐδαο κατ' ἀσπίδα* (Ομ.. *Ἰλιάς* 5.281). Η λέξη *Τυδεΐδαο* αποτελεί το πατρωνυμικό που χρησιμοποιείται για να αναφερθεί στον Διομήδη, τον γιο του Τυδέα., αντί να κάνει άμεση αναφορά στο όνομά του. Βρίσκουμε δηλ. τον τύπο *Τυδεΐδαο* αντί του τύπου *Διομήδη*.

• Σχήματα λόγου σχετικά με τη θέση των λέξεων

Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν εκείνα τα σχήματα λόγου, που προκύπτουν από τη διαταραχή (διασάλευση) της κανονικής σειράς των λέξεων μέσα στον λόγο

1. Υπερβατό

Στο σχήμα αυτό συμβαίνουν τα εξής: ανάμεσα σε δύο λέξεις που έχουν στενή λογική και συντακτική σχέση, παρεμβάλλονται μία άλλη ή περισσότερες. Αποτελέ-

σμα αυτής της παρεμβολής είναι η απομάκρυνση και ο αποχωρισμός εκείνων των λέξεων που είχαν στενή λογική και συντακτική σχέση

Ὑφ' ἑνὸς τοιαῦτα πέπονθεν ἡ Ἑλλὰς ἀνθρώπου (Δημοσθ. *Περὶ τοῦ στεφάνου* 158.6). Οι λέξεις *ἑνὸς* και *ἀνθρώπου* ἔχουν στενή λογική και συντακτική σχέση μεταξύ τους, καθώς ο ὅρος *ἑνὸς* λειτουργεῖ ως επιθετικός προσδιορισμός στο *ἀνθρώπου*. Η παρεμβολή της φράσης *τοιαῦτα πέπονθεν ἡ Ἑλλὰς* αποχωρίζει τις δύο πρώτες στενά συνδεδεμένες λέξεις (δηλ. *ἑνὸς* και *ἀνθρώπου*).

2. Πρωθύστερο

Στο σχῆμα αυτό παρατηρούμε ὅτι στη σειρά του λόγου πρώτο τοποθετεῖται εκείνο που χρονικά και λογικά είναι δεύτερο

Ἔχεις τι κείσῃκουσας; (Σοφ. *Ἀντιγόνη* 9). Η λέξη *εἰσῃκουσας* προηγείται χρονικά και λογικά σε σχέση με τη λέξη *ἔχεις*: πρώτα κάποιος ακοῦει κάτι κι ἔπειτα – ως αποτέλεσμα της ακοῆς – το γνωρίζει. Εδώ ωστόσο ο γράφων προτιμᾷ να τοποθετήσῃ πρώτο το ρῆμα (*ἔχεις τι*) που υπό κανονικές συνθήκες (χρονικά και λογικά) ακολουθεῖ ως αποτέλεσμα της ἐνέργειας του αισθητηριακοῦ οργάνου (της ακοῆς).

3. Χιαστό

Στο σχῆμα αυτό ευρίσκουμε δύο λέξεις ἢ δύο φράσεις που αναφέρονται σε δύο προηγούμενες: ωστόσο, αυτές διατυπώνονται – σε σχέση με τις προηγούμενες – με ἀντίστροφη σειρά ἀπὸ ὅ,τι θα περίμενε κανείς, με αποτέλεσμα να σχηματίζεται το γράμμα X (α-β: β'-α')

Περὶ πλείονος ποιοῦ δόξαν καλὴν ἢ πλοῦτον μέγαν· ὁ μὲν γὰρ θνητός, ἢ δ' ἀθάνατος (Ισοκρ. *Πρὸς Νικοκλέα* 32.1). Οι φράσεις *ὁ μὲν* και *ἢ δὲ* αναφέρονται στις προηγούμενες λέξεις *δόξαν* και *πλοῦτον*. Ωστόσο, ἐνῶ θα περίμενε κανείς η πρόταση να λάβῃ τη μορφή *περὶ πλείονος ποιοῦ δόξαν καλὴν ἢ πλοῦτον μέγαν· ἢ μὲν γὰρ ἀθάνατος, ὁ δὲ θνητός*, κάτι που θα εξασφάλιζε την ἀπόλυτη ἀντιστοιχία των ὁρων, ο γράφων ἐπιλέγει να ἀντιστρέψῃ τη σειρά των δύο τελευταίων φράσεων (*ὁ μὲν* και *ἢ δὲ*), με αποτέλεσμα να διαμορφώνεται ἕνα χιαστί σχῆμα (X):

<i>δόξαν</i>	<i>πλοῦτον</i>
X	
<i>ὁ μὲν</i>	<i>ἢ δὲ</i>

4. Πρόληψη

Στο σχῆμα αυτό το υποκείμενο δευτερεύουσας πρότασης προλαμβάνεται (λαμβάνεται δηλ. πιο μπροστά στη φράση, πρόληψη) και τίθεται ως ἀντικείμενο στην κύρια, σε πλάγια πτώση. Αυτό ἔχει ως αποτέλεσμα την ιδιαίτερη ἔμφαση και προβολή του υποκειμένου της εξαρτημένης πρότασης

Γῆν δὲ πάντες οἶδασιν ὅτι εὖ πάσχουσα εὖ ποιεῖ (Ξεν. *Οἰκονομικὸς* 20.14). Η λέξη *γῆ* αποτελεί το υποκείμενο της δευτερεύουσας *ὅτι...εὖ ποιεῖ*. Ωστόσο, στο παράδειγμα προλαμβάνεται και τίθεται ως ἀντικείμενο του ρήματος της κύριας πρότασης (*οἶδασιν*), σε πτώση αιτιατική (πλάγια), κάτι που του ἀποδίδει ιδιαίτερη ἔμφαση.

5. Μετάθεση

Στο σχήμα αυτό μία λέξη / φράση / πρόταση μετατίθεται από τη φυσική της θέση και μετατοπίζεται ή στην αρχή (πρόταξη) ή στο τέλος (επίταξη) της έκφρασης. Αυτό συντελείται με σκοπό την έμφαση ή για λόγους ευφωνίας

Τοιαῦτα μὲν οἱ Κορίνθιοι εἶπον (Θουκ. *Ἱστορία* 1.72.1). Η φυσική σειρά της πρότασης θα ήταν το αντικείμενο (*τοιαῦτα*) να ακολουθεί το ρήμα (*εἶπον*), λ.χ. *οἱ Κορίνθιοι εἶπον τοιαῦτα*. Ωστόσο για λόγους έμφασης ο γράφων επιλέγει να θέσει στην αρχή της πρότασης (πρόταξη) το αντικείμενο του ρήματος και στη συνέχεια την υπόλοιπη έκφραση.

- Σχήματα λόγου σχετικά με την πληρότητα του λόγου

Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν εκείνα τα σχήματα λόγου, στα οποία είτε χρησιμοποιούνται λιγότερες (έλλειψη ή βραχυλογία) είτε περισσότερες (πλεονασμός) λέξεις από όσες απαιτούνται κανονικά

1. Σχήμα «από κοινού»

Στο σχήμα αυτό παραλείπονται λέξεις που από τα συμφραζόμενα εύκολα εννοούνται. Μάλιστα, οι λέξεις αυτές εννοούνται ακριβώς όπως είναι, χωρίς καμία μεταβολή (έλλειψη)

Ὁ Κῦρος τὰς ναῦς μετεπέμψατο, ὅπως ὀπλίτας ἀποβιβάσειεν (Ξεν. *Κύρου Ἀνάβασις* 1.4.5). Στο παράδειγμα διαπιστώνουμε ότι το υποκείμενο της δευτερεύουσας *ὅπως...ἀποβιβάσειεν* παραλείπεται, επειδή εύκολα εννοείται από τα συμφραζόμενα. Μάλιστα το υποκείμενο της δευτερεύουσας (*Κῦρος*) που εννοούμε από τα συμφραζόμενα, βρίσκεται στην ίδια, αμετάβλητη μορφή, όπως στα συμφραζόμενα. Έτσι έχουμε: *Ὁ Κῦρος τὰς ναῦς μετεπέμψατο, ὅπως* (ενν. *ὁ Κῦρος*) *ὀπλίτας ἀποβιβάσειεν*.

2. Σχήμα «ἐξ αναλόγου»

Στο σχήμα αυτό βρίσκουμε μια παραλλαγή σε σχέση με το παραπάνω. Εδώ παραλείπονται λέξεις που εύκολα εννοούνται από τα συμφραζόμενα, όχι όμως όπως είναι, δηλ. αμετάβλητες, αλλά αλλαγμένες. Εναλλακτικά ενδέχεται να εννοείται μια άλλη ανάλογη λέξη (έλλειψη)

Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὡς ἐπιβουλεύει αὐτῷ (Ξεν. *Κύρου Ἀνάβασις* 1.1.3). Στο παράδειγμα διαπιστώνουμε ότι το υποκείμενο της δευτερεύουσας *ὡς ἐπιβουλεύει αὐτῷ* παραλείπεται, επειδή εύκολα εννοείται από τα συμφραζόμενα. Ως υποκείμενο της δευτερεύουσας *ὡς ἐπιβουλεύει αὐτῷ* εννοούμε τη λέξη *Κῦρος*· εν τούτοις η λέξη *Κῦρος* που εννοούμε δεν βρίσκεται στην ίδια-αμετάβλητη μορφή, όπως στα συμφραζόμενα, αλλά σε αλλαγμένη ως προς τον γραμματικό της τύπο (*Κῦρον* → αιτ. ενικού, *Κῦρος* → ονομ. ενικού). Έτσι έχουμε: *Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὡς* (ενν. *Κῦρος*) *ἐπιβουλεύει αὐτῷ*.

3. Ζεύγμα

Στο σχήμα αυτό βρίσκουμε ένα ρήμα, στο οποίο αποδίδονται δύο αντικείμενα (ή προσδιορισμοί της ίδιας κατηγορίας-ομοειδείς). Λογικά, όμως, το ρήμα ταιριάζει μόνο σε ένα από τα δύο αντικείμενα (ή ομοειδείς προσδιορισμούς)· το άλλο αντικείμενο (ή ομοειδής προσδιορισμός) θα ταίριαζε σε άλλο ρήμα ή στο ίδιο ρήμα με διαφορετική σημασία (έλλειψη)

Ἔδουσί τε πίονα μῆλα οἶνόν τ' ἔξαιτον μελιγδέα (Ομ. *Ίλιάς* 12.319). Στο ρήμα *ἔδουσι* αποδίδονται δύο αντικείμενα (*μῆλα* και *οἶνον*). Το ρήμα όμως *ἔδουσι*, με βάση τις αρχές της λογικής, ταιριάζει μόνο στη λέξη *μῆλα*, καθότι τα πρόβατα είναι εδώδιμα και όχι ο οἶνος. Το άλλο αντικείμενο (*οἶνον*) θα ταίριαζε, λοιπόν, σε ένα άλλο ρήμα, που να σχετίζεται με τη διαδικασία του ποτού, όπως λ.χ. το ρήμα *πίνω*. Αποκαθιστώντας την πρόταση έχουμε τα εξής: *Ἔδουσί τε πίονα μῆλα οἶνόν τ' ἔξαιτον μελιγδέα* (ενν. *πίνουνσι*).

4. Σχήμα «εκ παραλλήλου» ή παραλληλία

Στο σχήμα αυτό ένα νόημα διατυπώνεται ταυτόχρονα και καταφατικά και αποφατικά (πλεονασμός)

Ψεύδεται καὶ οὐκ ἀληθῆ λέγει (Λυσ. *Περὶ τραύματος ἐκ προνοίας* 13.1). Στο παράδειγμα διαπιστώνουμε ότι το νόημα της ψευδολογίας διατυπώνεται καταφατικά (*ψεύδεται*) αλλά ταυτόχρονα και αποφατικά (*οὐκ ἀληθῆ λέγει*).

5. Περίφραση

Στο σχήμα αυτό μια έννοια εκφράζεται, με σκοπό την παραστατικότερη και χαρακτηριστικότερη έκφραση, με δύο ή περισσότερες λέξεις, ενώ στην πραγματικότητα θα μπορούσε να εκφραστεί με μία (πλεονασμός)

λόγον ποιοῦμαι = *λέγω*

αἰτίαν ἔχω = *αἰτιῶμαι* κ.ά.,

Ὡ παῖδες Ἑλλήνων ἴτε, ἐλευθεροῦτε πατρίδα (Αισχ. *Πέρσαι* 402-3). Στο συγκεκριμένο παράδειγμα οι δύο λέξεις (*παῖδες Ἑλλήνων*) χρησιμοποιούνται για την έννοια *Ἕλληνες*, ενώ θα μπορούσε να εκφραστεί με μία (*Ἕλληνες*).

6. Ταυτολογία

Στο σχήμα αυτό συμβαίνει να προστίθενται λέξεις οι οποίες αποδίδουν σημασία που ήδη υπάρχει σε άλλη λέξη της πρότασης. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η παρουσίαση μιας έννοιας με περισσότερη παραστατικότητα και ενάργεια (πλεονασμός). Τέτοιες λέξεις είναι:

αὖθις αὖ = *από την αρχή πάλι*

πάλιν αὖ = *πάλι ξανά*

αὖθις αὖ πάλιν = *πάλι, ξανά και ξανά*

εὐθέως παραχρῆμα = *ευθύς αμέσως*

φύσει πεφυκώς = *από τη φύση του*

Αἴας ὁδ' ἡμῖν ἀρτίως νεοσφαγῆς κεῖται (Σοφ. *Αἴας* 898-99). Στο παράδειγμα παρατηρούμε ότι η προσθήκη της λέξης *ἀρτίως* (=μόλις τώρα, μόλις πριν) δηλώνει μια σημασία που ενυπάρχει ήδη στη λέξη *νεοσφαγῆς* (=νεοσφαγμένος). Ωστόσο, η προσθήκη δημιουργεί μεγαλύτερη παραστατικότητα και σαφήνεια στην περιγραφή.

- Ρητορικά σχήματα λόγου

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν εκείνα τα σχήματα με τα οποία κάποιος (προπαντός οι ρήτορες) επιδιώκει συνειδητά την αύξηση της ισχύος επιρροής του λόγου του, με σκοπό να συγκινεί, να γοητεύει και εν γένει να πείθει με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα

1. Ασύνδετο

Στο σχήμα αυτό όμοιοι όροι ή όμοιες προτάσεις τίθενται ο ένας / μία δίπλα στον άλλο / άλλη, χωρίς τη χρήση παρατακτικών συνδέσμων, με κύριο σκοπό να δοθεί στον λόγο ζωηρότητα, ορμή, κίνηση και πάθος

Φίλον, εὐεργέτην, σωτήρα τὸν Φίλιππον ἡγοῶντο (Δημοσθ. *Περὶ τοῦ στεφάνου* 43.3). Οι λέξεις *φίλον, εὐεργέτην, σωτήρα* συνιστούν όμοιους όρους που παρατάσσονται δίχως τη χρήση συνδέσμου (α-σύνδετο). Έτσι επιτυγχάνεται ζωηρότητα και πάθος στον λόγο.

2. Πολυσύνδετο

Στο σχήμα αυτό περισσότεροι από δύο διαδοχικοί όροι/προτάσεις που είναι όμοιοι/όμοιες μεταξύ τους συνδέονται με συμπλεκτικούς ή διαζευκτικούς συνδέσμους, με σκοπό να δοθεί ένταση και πλούτος στον λόγο

Ὅλυνθον μὲν δὴ καὶ Μεθώνην καὶ Ἀπολλωνίαν καὶ δύο καὶ τριάκοντα πόλεις ἐπὶ Θράκης ἐῶ (Δημοσθ. *Φιλιππικὸς Γ'* 26.2). Στο παράδειγμα παρατηρούμε ότι επάλληλοι όμοιοι όροι (*Ὅλυνθον, Μεθώνην, Ἀπολλωνίαν, δύο καὶ τριάκοντα πόλεις*) συνδέονται μεταξύ τους με το συμπλεκτικό σύνδεσμο *καί*. Αποτέλεσμα της συγκεκριμένης συμπλεκτικής σύνδεσης είναι η δημιουργία της απαραίτητης έντασης στο λόγο.

3. Συναθροισμός ή επιτροχασμός

Στο σχήμα αυτό με τη χρήση του ασύνδετου / πολυσύνδετου σχήματος συναθροίζεται επιτροχάδην η σωρεία των ενεργειών κάποιου. Αποτέλεσμα του συναθροισμού είναι η πυκνότητα και σφοδρότητα του λόγου

Ἀλλ' ὁ τὴν Εὐβοίαν ἐκεῖνος σφετεριζόμενος καὶ κατασκευάζων ἐπιτείχισμ' ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν, καὶ Μεγάροις ἐπιχειρῶν, καὶ καταλαμβάνων Ὠρεόν, καὶ κατασκάπτων Πορθμόν, καὶ Βυζάντιον πολιορκῶν, πότερον ἔλυσεν τὴν εἰρήνην ἢ οὐ; (Δημοσθ. *Περὶ τοῦ στεφάνου* 71.2). Στο παράδειγμα παρατηρούμε ότι μέσω του πολυσύνδετου σχήματος συγκεντρώνονται η μία δίπλα στην άλλη (*σφετεριζόμενος – κατασκευάζων – ἐπιχειρῶν – καταλαμβάνων – κατασκάπτων – πολιορκῶν*) οι ενέργειες κάποιου, με αποτέλεσμα την πυκνότητα στον λόγο.

4. Επαναφορά ή αναφορά

Στο σχήμα αυτό δύο ή περισσότερες διαδοχικές προτάσεις αρχίζουν με την ίδια λέξη ή γενικά με τον ίδιο τρόπο (παλιλλογία)

Σύνειμι μὲν θεοῖς, σύνειμι δὲ ἀνθρώποις τοῖς ἀγαθοῖς (Ξεν. *Απολογία* 2.1.32). Οι δύο προτάσεις (*σύνειμι...θεοῖς* και *σύνειμι...ἀγαθοῖς*) που συνδέονται με την αντιθετική παρατακτική σύνδεση *μὲν...δέ*, αρχίζουν με την ίδια λέξη (*σύνειμι*).

5. Επιφορά

Στο σχήμα αυτό δύο ή περισσότερες διαδοχικές προτάσεις τελειώνουν με την ίδια λέξη ή γενικά με τον ίδιο τρόπο (παλιλλογία)

Ὅστις δ' ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ τὴν ψῆφον αἰτεῖ, ὅρκον αἰτεῖ, νόμον αἰτεῖ, δημοκρατίαν αἰτεῖ (Αισχίν. *Κατὰ Κτησιφῶντος* 198.3). Οι παραπάνω προτάσεις που συνδέονται μεταξύ τους ασυνδεσμικά, τελειώνουν με την ίδια λέξη (*αἰτεῖ*). Το ενδεχόμενο συνύπαρξης επαναφοράς και επιφοράς ονομάζεται «συμπλοκή».

6. Αναστροφή ή επαναστροφή

Στο σχήμα αυτό η τελευταία λέξη της φράσης χρησιμεύει ως αρχή της επόμενης φράσης (παλιλλογία)

Χρήματα λαμβάνουσι· λαμβάνουσι δὲ οἱ ἔχοντες (Δημοσθ. *Περὶ τῶν ἐν Χερωννήσῳ* 24.6). Η τελευταία λέξη (*λαμβάνουσι*) της φράσης *χρήματα λαμβάνουσι* λειτουργεί ως αρχή της επόμενης (*λαμβάνουσι δέ...*).

7. Κύκλος

Στο σχήμα αυτό μια πρόταση αρχίζει και τελειώνει με την ίδια λέξη, με αποτέλεσμα τη δημιουργία νοητού κύκλου

Σοὶ μὲν γὰρ ἦν κλέπτης ὁ πατήρ, εἴπερ ἦν ὅμοιος σοὶ (Δημοσθ. *Φιλιππικὸς Δ'* 73.4). Η πρόταση αρχίζει και τελειώνει με την ίδια λέξη (*σοί*).

8. Αναδίπλωση

Στο σχήμα αυτό λέξη ή φράση επαναλαμβάνεται για έμφαση δύο/τρεις φορές μέσα στην ίδια πρόταση (παλιλλογία)

Πονηρόν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πονηρόν ὁ συκοφάντης (Δημοσθ. *Περὶ τοῦ στεφάνου* 242.1). Η λέξη *πονηρόν* επαναλαμβάνεται δύο φορές στο παράδειγμα για να δοθεί έμφαση στην έκφραση.

9. Ισόκωλο ή πάρισο

Στο σχήμα αυτό διαδοχικές προτάσεις ή κώλα περιόδου (ημιπερίοδοι) είναι ίσα (ισόκωλο) ως προς το μέγεθος ή τον αριθμό των όρων. Αποτέλεσμα του σχήματος είναι η συμμετρία και η χάρη του λόγου

Τοὺς μὲν θεοὺς φοβοῦ, τοὺς δὲ γονεῖς τίμα, τοὺς δὲ φίλους αἰσχύνομαι, τοῖς δὲ νόμοις πείθου (Ισοκρ. *Πρὸς Δημόνικον* 16.3). Στο παράδειγμα διαπιστώνουμε ότι τα τέσσερα κώλα περιόδου είναι ίσα ως προς τον αριθμό των όρων, καθώς κάθε κώλον αποτελείται από τέσσερις όρους (ισόκωλο).

10. Ομοιοτέλευτο ή ομοιοκατάληκτο

Στο σχήμα αυτό δύο ή περισσότερες προτάσεις τελειώνουν με ομοιοκατάληκτες λέξεις, δηλ. με λέξεις που έχουν ομόηχες ληκτικές συλλαβές. Αποτέλεσμα της ομοιοκαταληξίας είναι η ηχητική αρμονία και χάρη

Τοὺς πλέοντας ὡς ἡμᾶς ἐπωλεῖτε, τοῖς ἐναντίοις ἐβοηθεῖτε, τὴν χώραν μου κακῶς ἐποιεῖτε (Δημοσθ. *Πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τὴν Φιλίππου* 5.8). Στο παράδειγμα παρατηρούμε ότι οι προτάσεις ολοκληρώνονται με λέξεις που έχουν όμοιες καταλήξεις (*ἐπωλεῖτε, ἐβοηθεῖτε, ἐποιεῖτε*).

11. Αντιστροφή (κατ' άλλους ταυτίζεται με το σχήμα επιφοράς)

Στο σχήμα αυτό προηγούμενες λέξεις επαναλαμβάνονται αντίστροφα (σε αντίστροφη σειρά) σε επόμενη πρόταση ή φράση

Τέχνη τύχην ἔστερξε καὶ τύχη τέχνην (Αριστ. *Ἠθικὰ Νικομάχεια* 1140a). Οι δύο πρώτες λέξεις (*τέχνη* και *τύχην*) επαναλαμβάνονται στη συνέχεια αντίστροφα (*τύχη* και *τέχνην*).

12. Αντίθεση ή αντιπρόταση

Στο σχήμα αυτό αντιπαρατίθενται αντίθετες σημασιολογικά λέξεις ή έννοιες σε συνεχόμενες προτάσεις. Στο σχήμα αυτό υπάγεται και το σχήμα «κατ' άρση και θέση» και το αντίθετο «κατά θέση και άρση», που συνιστούν συμπλοκή αποφαιτικών και καταφατικών φράσεων

Ἐδίδασκες, ἐγὼ δ' ἐφοίτων. Ἐτριταγωνίσσεις, ἐγὼ δ' ἐθεώρουν. Ἐξέπιπτες, ἐγὼ δ' ἐσύριπτον. Ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν πεπολίτευσαι πάντα, ἐγὼ δ' ὑπὲρ τῆς πατρίδος (Δημοσθ. *Περὶ τοῦ στεφάνου* 265.3). Στις παραπάνω συνεχόμενες προτάσεις αντιπαρατίθενται σημασιολογικά αντίθετες έννοιες (*ἐδίδασκες ≠ ἐφοίτων, ἐτριταγωνίσσεις ≠ ἐθεώρουν, ἐξέπιπτες ≠ ἐσύριπτον* κλπ.).

13. Κλίμακα ή κλιμάκωση

Στο σχήμα αυτό συντελείται βαθμιαία ανάβαση από ασθενέστερες σε ισχυρότερες φράσεις υπό μορφή κλίμακας

Οὐκ εἶπον μὲν ταῦτα, οὐκ ἔγραψα δέ, οὐδ' ἔγραψα μὲν, οὐκ ἐπρέσβευσα δέ, οὐδ' ἐπρέσβευσα μὲν, οὐκ ἔπεισα δὲ Θηβαίους, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἄχρι τῆς τελευτῆς διεξῆλθον (Δημοσθ. *Περὶ*

τοῦ στεφάνου 179.3). Στο παράδειγμα παρατηρούμε την κλιμάκωση των φράσεων από τις πιο ασθενείς (οὐκ εἶπον μὲν, οὐκ ἔγραψα δὲ κλπ.) στις πιο ισχυρές (ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἄχρι τῆς τελευτῆς διεξῆλθον), από τις επιμέρους ενέργειες του ομιλούντος στο σύνολο της δραστηριότητάς του.

14. Οξύμωρο

Στο σχήμα αυτό δύο αντιφατικές και ασυμβίβαστες έννοιες συνάπτονται σε ένα νόημα. Ο συνδυασμός τους φαίνεται σαν παραλογισμός (μωρία) και προκαλεί έντονη (οξεία) έκπληξη και απορία

Σπεῦδε βραδέως (= *Σπεῦδε αργά*). Η λέξη *σπεύδω* που ενέχει την έννοια της ταχύτητας, συνάπτεται με τη λέξη *βραδέως* που αναφέρεται στην έννοια της βραδύτητας. Ο συνδυασμός τους φαίνεται παράλογος και δημιουργεί έκπληξη.

15. Παράδοξο

Στο σχήμα αυτό ενώ εκτυλίσσεται ο λόγος, απροσδόκητα (παρά δόξαν ή παρά προσδοκίαν) αναφέρεται κάτι διαφορετικό από το προσδοκώμενο (αναμενόμενο)

Ἄν μὲν νικῶμεν ὑμᾶς ἀρετῇ, ἡ νίκη αἰσχύνῃν φέρει, ἡ δὲ ἥττα, ἐὰν ἡττώμεθα, εὐδαιμονίαν (για την άμιλλα γονέων - τέκνων) (Πλάτ. *Μένων* 247a). Στο παράδειγμα τη συζήτηση για τη νίκη ακολουθεί η παρά προσδοκία εξίσωση της ήττας με την *εὐδαιμονία*. Δύναται μια ήττα να φέρει *εὐδαιμονία*;

16. Υπερβολή

Στο σχήμα αυτό συντελείται υπέρμετρη αύξηση ή μείωση ενός πράγματος με σκοπό τη δημιουργία εντυπώσεων. Αυτό που λέγεται υπερβαίνει το πραγματικό και το συνηθισμένο

Ἵπποι λευκότεροι χιόνος (Ομ. *Ιλιάς* 10.436-437). Στο παράδειγμα ο γράφων περιγράφει με υπερβολή το λευκό χρώμα των αλόγων σε τέτοιο σημείο, ώστε να το συγκρίνει με το χιόνι. Το βασικό χρώμα του χιονιού, ως γνωστόν, δεν είναι άλλο από το λευκό.

17. Παρήχηση

Στο σχήμα αυτό παρατίθενται λέξεις που δεν σχετίζονται μεταξύ τους ετυμολογικά, έχουν όμως τον ίδιο φθόγγο ή συλλαβή, ίδια αρχικά σύμφωνα ή συμφωνικά συμπλέγματα. Αυτή η συμπαράθεση καθιστά τον λόγο εύηχο

Τυφλὸς τὰ τ' ὦτα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματ' εἶ (Σοφ. *Οἰδίπους Τύραννος* 371). Παρατηρούμε ότι λέξεις που δεν έχουν ετυμολογική συγγένεια (*τυφλός, τά, τε*), έχουν όμως ίδιους φθόγγους (όπως τον φθόγγο *τ*), παρατίθενται και δημιουργείται ζωνρή αίσθηση του ίδιου ήχου.

18. Ετυμολογικό σχήμα

Στο σχήμα αυτό εμφανίζεται μια εναλλακτική μορφή παρήχησης. Λέξεις που είναι συγγενείς ετυμολογικά, παρατίθενται και δημιουργείται ζωνρή αίσθηση του ίδιου ήχου

Νοσεῖ νόσον ἀγρίαν (Σοφ. *Φιλοκτήτης* 173). Οι δύο λέξεις (*νοσεῖ* και *νόσος*) που είναι ετυμολογικά συγγενείς, παρατίθενται και δημιουργείται έντονο ηχητικό αποτέλεσμα.

19. Παρονομασία

Στο σχήμα αυτό παρατίθενται λέξεις που έχουν περίπου ίδια μορφή ή σημασία. Επίσης ενδέχεται να παρατίθενται λέξεις που είναι ακριβώς όμοιες στη μορφή (ομοιόμορφες) ή στον ήχο (ομόηχες) αλλά διαφορετικές στη σημασία. Αποτέλεσμα αυτού του σχήματος είναι η δημιουργία ισχυρής παρήχησης

Οὐκ ἔδωκας, ἀλλ' ἀπέδωκας (= *δεν ἔδωσες, ἀλλὰ ἀπέδωσες*). Οι λέξεις *ἔδωκας* και *ἀπέδωκας* έχουν περίπου την ίδια μορφή. Η συμπαράταξή τους προκαλεί έντονη παρήχηση.

20. Πολύπτωτο

Στο σχήμα αυτό χρησιμοποιούνται στην ίδια πρόταση ίδιες λέξεις σε διαφορετική πτώση ή τύπο

Πόνος πόνῳ πόνον φέρει (Σοφ. *Αἴας* 866). Όμοιες λέξεις χρησιμοποιούνται σε διαφορετικές πτώσεις (*πόνος, πόνῳ, πόνον*).

21. Προσωποποίηση

Στο σχήμα αυτό αποδίδονται ιδιότητες εμψύχων σε άψυχα όντα

Ὁ μὲν οὖν παρὼν καιρὸς μόνον οὐχὶ λέγει φωνήν ἀφίεις (Δημοσθ. *Ὀλυνθιακὸς Α'* 2.1). Στον όρο *καιρός*, που αναφέρεται σε άψυχο, αποδίδεται ιδιότητα (*φωνήν*) εμψύχου.

22. Ρητορική ερώτηση

Στο σχήμα αυτό η ερώτηση που τίθεται έχει καταφανή απάντηση

Ἕλληνες ὄντες βαρβάρους δουλεύσομεν; (Ευρ. *Τήλεφος* 719). Η ερώτηση δεν αναμένει απάντηση. Αντίθετα, ισοδυναμεί με έντονη αποτροπή.

23. Υποφορά και αυθυποφορά

Στο σχήμα αυτό, που αποτελεί μια μορφή ρητορικών ερωτήσεων, εκείνος που υποβάλλει την ερώτηση δίνει αμέσως την απάντηση

Ταῦτα δὲ πάντα τί σφίζει καὶ συνέχει; *Οἱ νόμοι* (Δημοσθ. *Κατὰ Τιμοκράτους* 216.8). Ο ερωτών (*Ταῦτα δὲ πάντα τί σφίζει καὶ συνέχει;*) δίνει και την απάντηση (*Οἱ νόμοι*).

24. Προδιόρθωση

Στο σχήμα αυτό, πριν ειπωθεί κάτι δυσάρεστο, λέγεται κάποια φράση (ενδεχομένως ρητορική ερώτηση) για ψυχική προετοιμασία του ακροατή ή δικαιολογία του ομιλητή

Οὐκ ἂν ἡμῖν οἶομαι τούτων οὐδένας πολεμῆσαι, καὶ πάντων ἥκιστα (καὶ μοι μὴ θορυβήσῃ μηδεὶς, πρὶν ἀκοῦσαι) Θηβαίους (Δημοσθ. *Περὶ εἰρήνης* 14.7-8). Η παρενθετική φράση *καὶ μοι μὴ θορυβήσῃ μηδεὶς, πρὶν ἀκοῦσαι* προετοιμάζει ψυχικά τον ακροατή.

25. Επιδιόρθωση

Στο σχήμα αυτό ο ομιλητής καταφεύγει σε μία φράση με την οποία δικαιολογεί ή μετριάζει το δυσάρεστο που ειπώθηκε προηγουμένως

Τούτων, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν ἀνεγνωσμένων ἀληθὴ μὲν ἐστὶ τὰ πολλὰ, ὥς οὐκ ἔδει, οὐ μὴν ἄλλ' ἴσως οὐχ ἡδε' ἀκούειν (Δημοσθ. *Φιλιππικὸς Α'* 38.1). Η φράση *ὥς οὐκ ἔδει* αποσκοπεῖ να μετριάσει την εντύπωση που αφήνει η δυσάρεστη είδηση της αλήθειας ὅσων διαβάστηκαν.

26. Επανόρθωση

Στο σχήμα αυτό διορθώνει (επανορθώνει) μια (δήθεν) άστοχη φράση του. Κατ' αυτόν τον τρόπο όμως και δείχνοντας μια τέτοια αφέλεια, συχνά υπογραμμίζει εκείνο ακριβώς που θέλει να πει

Ταύτης τοίνυν τῆς οὕτω αἰσχροῦς καὶ περιβοήτου συστάσεως, μᾶλλον δὲ προδοσίας (Δημοσθ. *Περὶ τοῦ στεφάνου* 297.1). Με τη φράση *μᾶλλον δὲ προδοσίας* ο ομιλητής επανορθώνει την προηγούμενη δήθεν άστοχη φράση του *ταύτης τοίνυν τῆς οὕτω αἰσχροῦς καὶ περιβοήτου συστάσεως*. Έτσι κατορθώνει να τονίσει σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό την επιθυμία του να υπογραμμίσει αρνητικά τη συγκεκριμένη πράξη.

27. Διαπόρηση

Στο σχήμα αυτό ο ομιλητής προσποιείται απορία: δηλώνει δηλ. προσποιητά ότι αντιμετωπίζει δυσκολία ως προς το να αρχίσει, να συνεχίσει ή εν γένει να οργανώσει τον λόγο του, όταν πρόκειται να μιλήσει για κάποιο σοβαρό ζήτημα

Ἀπορῶ τίνα χρῆν τρόπον, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πρὸς ὑμᾶς περὶ αὐτῶν εἰπεῖν (Δημοσθ. *Ὀλυνθιακὸς Γ'* 3.3-4). Ο ομιλητής δηλώνει απορία ως προς το να οργανώσει τον λόγο του και να μιλήσει κατάλληλα για τα ζητήματα που απασχολούν τον ίδιο και τους Αθηναίους.

28. Ρητορική εξαίρεση (καλείται και παράλειψη)

Στο σχήμα αυτό ο ομιλητής δηλώνει ότι εξαιρεί και παραλείπει πράγματα, τα οποία όμως αναφέρει σχεδόν ταυτόχρονα

Τὰς δ' ἐπ' Ἰλλυριοὺς καὶ Παίονας αὐτοῦ καὶ πρὸς Ἀρρύβαν καὶ ὅποι τις ἂν εἴποι παραλείπει στρατείας (Δημοσθ. *Ὀλυνθιακὸς Α'* 13.6-8). Ο ομιλητής παραλείπει τις συγκεκριμένες εκστρατείες με τέτοιον τρόπο ώστε κατορθώνει ταυτόχρονα να τις κατονομάζει.

29. Αποστροφή

Στο σχήμα αυτό ο ομιλητής με συγκίνηση και πάθος διακόπτει ξαφνικά τη ροή του λόγου του και απευθύνεται (από-στρέφεται) σε πρόσωπα (παρόντα ή απόντα) ή ακόμα και σε άψυχα

Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ Λεπτίνης (καὶ μοι μηδὲν ὀργισθῆς) ἢ οὐκ ἀνεγνωκέναι τοὺς νόμους ἢ οὐ συνιέναι (Δημοσθ. *Πρὸς Λεπτίνην* 102.1-3). Με τη φράση *καὶ μοι μηδὲν ὀργισθῆς* ο ομιλητής διακόπτει τον λόγο του και απευθύνεται σε παρόν πρόσωπο (Λεπτίνη). Είναι συναισθηματικά φορτισμένος και αποσκοπεύει στην εύνοιά του, καθώς αυτό που θα πει στρέφεται εναντίον του.

30. Επιφώνηση ή επίκληση

Στο σχήμα αυτό ο ομιλητής, ψυχικά φορτισμένος, μεταχειρίζεται μια επιφωνηματική φράση ως επίκληση βοήθειας ή παρηγοριάς· ως φωνή διαμαρτυρίας ή ανακούφισης προς τον θεό, ή ακόμη προς πρόσωπο ή άψυχο στοιχείο. Το σχήμα είναι συγγενές με εκείνο της αποστροφής

Θεοὶ πολλοὶ, μὴ με δουλείας τυχεῖν (Αισχ. *Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας* 253).

ὦ μεγάλε Ζεῦ, πότερον χαίρω ἢ κλαύσω; (Αισχ. *Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας* 822-828). Οι ομιλητές των ως άνω παραδειγμάτων, ψυχικά φορτισμένοι, επικαλούνται τους θεούς για να εκφράσουν τις σκέψεις και τους φόβους που τους ταλανίζουν.

31. Αποσιώπηση

Στο σχήμα αυτό ο ομιλητής διακόπτει απότομα τον λόγο του πριν τον ολοκληρώσει. Αυτό συμβαίνει είτε γιατί η συνέχεια θεωρείται αυτονόητη είτε για να μην ειπωθεί κάτι δυσάρεστο ή αισχρό είτε με σκοπό κάτι να υπονοηθεί με μεγαλύτερη ένταση. Συνήθως σημειώνεται με παύλα ή αποσιωπητικά

Ἀλλ' ἔμοι μέν —οὐ βούλομαι δυσχερὲς εἰπεῖν οὐδὲν ἀρχόμενος τοῦ λόγου (Δημοσθ. *Περὶ τοῦ στεφάνου* 3.5-6). Η παύλα, καθώς και η πρόταση που ακολουθεί, δηλώνουν την επιλογή του ομιλητή ν' αποσιωπήσει εκείνο που θα δυσάρεστήσει τους ακροατές.

32. Ανανταπόδοτο ή αναπόδοτο

Στο σχήμα αυτό αποσιωπάται η απόδοση ενός υποθετικού λόγου

Οὐκ ἔμμενεῖς τοῖς ὁμολογημένοις; Ἐὰν ἡμῖν γε πείθῃ (Πλάτ. *Κρίτων* 53a). Παρατηρούμε ότι η απόδοση της υπόθεσης (*ἐὰν ἡμῖν γε πείθῃ*) αποσιωπάται. Βέβαια εννοείται η απόδοση από την προηγούμενη πρόταση. Αποκαθιστώντας την πρόταση έχουμε τα εξής: *Οὐκ ἔμμενεῖς τοῖς ὁμολογημένοις; (ενν. Ἐμμενεῖς τοῖς ὁμολογημένοις) ἐὰν ἡμῖν γε πείθῃ.*

33. Προκατάληψη ή προαναίρεση

Στο σχήμα αυτό ο ομιλητής εκ των προτέρων αναιρεί (προαναίρεση), ανασκευάζει και αντικρούει ενδεχόμενες ενστάσεις και αντιρρήσεις

Τί οὖν, ἂν τις εἴποι, ταῦτα λέγεις ἡμῖν νῦν; Ἵνα γνῶτ', ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ αἰσθησθ' ἀμφοτέρω (Δημοσθ. Ὀλυνθιακὸς Α' 14.1-2). Ο ομιλητής προκαταλαμβάνει τις ενδεχόμενες αντιρρήσεις των ακροατών.

34. Κατάχρηση

Στο σχήμα αυτό ο ομιλητής παραβιάζει το «μηδὲν ἄγαν» στη χρήση σχήματος λόγου. Καταφεύγει σε εξεζητημένη κατασκευή του λόγου του ή σε πληθωρική χρήση και το ύφος γίνεται κραυγαλέο

Καὶ γάρ τοι ἀγήρατοι μὲν αὐτῶν αἱ μνήμαι, ζήλωται δὲ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἱ τιμαί· οἱ πενθοῦνται μὲν διὰ τὴν φύσιν ὡς θνητοί, ὑμνοῦνται δὲ ὡς ἀθάνατοι διὰ τὴν ἀρετὴν (Λυσ. Ἐπιτάφιος 79-80). Ο ομιλητής κατασκευάζει τον λόγο του εξεζητημένα, με τη χρήση εντυπωσιακών λέξεων και εκφράσεων.

35. Συσσώρευση σχημάτων

Στο σχήμα αυτό συνυπάρχουν στην ίδια έκφραση περισσότερα του ενός σχήματα λόγου

Τυφλὸς τὰ τ' ὄτα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματα' εἶ (Σοφ. Οἰδίπους Τύραννος 371). Στο παράδειγμα έχουμε τα εξής σχήματα λόγου: μεταφορά, πολυσύνδετο, παρήχηση και πάρισο.

Γ. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

α) ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

1. Ορισμός, γένη και καταλήξεις των επιθέτων

- Επίθετα ονομάζονται οι λέξεις που φανερώνουν ιδιότητα ή ποιότητα ουσιαστικών: *σοφὸς (ἀνὴρ), καλὴ (γυνή), ὑψηλὸν (ὄρος).*
- Από τα επίθετα:

α) πολλά είναι τρικατάληκτα με τρία γένη (τριγενή), δηλ. έχουν τρεις καταλήξεις, μία για κάθε γένος (αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο): *ὁ σοφός, ἡ σοφή, τὸ σοφόν – ὁ βαθύς, ἡ βαθεῖα, τὸ βαθύ.*

β) αρκετά είναι δικατάληκτα με τρία γένη (τριγενή), δηλ. έχουν δύο καταλήξεις για τρία γένη (αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο): η μία κατάληξη είναι για το αρσενικό και το θηλυκό και η άλλη για το ουδέτερο: *ὁ, ἡ ἄφθονος, τὸ ἄφθονον – ὁ, ἡ ἐπιμελής, τὸ ἐπιμελές.*

γ) μερικά είναι μονοκατάληκτα με δύο γένη (διγενή), δηλ. έχουν μία μόνο κατάληξη που είναι κοινή για αυτά τα δύο γένη (αρσενικό και θηλυκό): *ὁ, ἡ πένης – ὁ, ἡ φονγὰς – ὁ, ἡ ἄρπαξ.*

2. Κλίση των επιθέτων

- Ανάλογα με την κατάληξή τους τα επίθετα κλίνονται σύμφωνα με μία από τις κλίσεις των ουσιαστικών. Συγκεκριμένα:

α) τα τρικατάληκτα με τρία γένη (τριγενή) σχηματίζουν πάντοτε το θηλυκό κατά την α' κλίση (ή *δικαία*, ή *καλή* – ή *βαθεία*, ή *πᾶσα*), ενώ το αρσενικό και το ουδέτερο άλλα (τα σχηματίζουν) κατά την β' κλίση (ό *δίκαιος*, τὸ *δίκαιον*, γεν. τοῦ *δικαίου*) και άλλα κατά την γ' κλίση (ό *ἄπας*, τὸ *ἅπαν*, γεν. τοῦ *ἅπαντος*).

β) τα δικατάληκτα με τρία γένη (τριγενή) κλίνονται άλλα κατά την β' (ό, ή *βάρβαρος*, τὸ *βάρβαρον*, γεν. τοῦ *βαρβάρου*) και άλλα κατά την γ' κλίση (ό, ή *σώφρων*, τὸ *σῶφρον*, γεν. τοῦ *σώφρονος*).

γ) τα μονοκατάληκτα με δύο γένη (διγενή) κλίνονται τα περισσότερα κατά την γ' κλίση: ό, ή *φυγᾶς*, γεν. *φυγάδος* – ό, ή *πένης*, γεν. *πένητος*.

- Όσα επίθετα σχηματίζουν το αρσενικό και το ουδέτερο κατά τη β' κλίση ονομάζονται δευτερόκλιτα. Όσα σχηματίζουν αυτά τα δύο γένη κατά την γ' κλίση λέγονται τριτόκλιτα.

β) ΔΕΥΤΕΡΟΚΛΙΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

1. Ασυναίρετα δευτερόκλιτα επίθετα

α) Τρικατάληκτα με 3 γένη (σε –ος, -η, -ον και –ος, α, -ον)

Ενικός αριθμός

(θ. σοφο-, σοφη-, σοφο-)	(θ. δικαιο-, δικαία-, δικαιο-)
ον. σοφός σοφή σοφόν	δίκαιος δικαία δίκαιον
γεν. σοφοῦ σοφῆς σοφοῦ	δικαίου δικαίας δικαίου
δοτ. σοφῶ σοφῇ σοφῶ	δικαίῳ δικαίᾳ δικαίῳ
αιτ. σοφὸν σοφὴν σοφὸν	δίκαιον δικαίαν δίκαιον
κλ. σοφὲ σοφή σοφὸν	δίκαιε δικαία δίκαιον

Πληθυντικός αριθμός

ον. σοφοὶ σοφαὶ σοφὰ	δίκαιοι δικαίαι δίκαια
γεν. σοφῶν σοφῶν σοφῶν	δικαίων δικαίων δικαίων
δοτ. σοφοῖς σοφαῖς σοφοῖς	δικαίοις δικαίαις δικαίοις
αιτ. σοφούς σοφὰς σοφὰ	δικαίους δικαίας δίκαια
κλ. σοφοὶ σοφαὶ σοφὰ	δίκαιοι δικαίαι δίκαια

Δυϊκός αριθμός

ον. σοφὸ σοφὰ σοφὸ	δικαίῳ δικαία δικαίῳ
γεν. σοφοῖν σοφαῖν σοφοῖν	δικαίοιν δικαίαιν δικαίοιν
δοτ. σοφοῖν σοφαῖν σοφοῖν	δικαίοιν δικαίαιν δικαίοιν
αιτ. σοφὸ σοφὰ σοφὸ	δικαίῳ δικαία δικαίῳ
κλ. σοφὸ σοφὰ σοφὸ	δικαίῳ δικαία δικαίῳ

- Επίθετα σε –ος, –η, –ον: *ἀγαθός* (–ή, –όν), *ἀγνός*, *θερμός*, *κακός*, *καλός*, *πιστός*, *σεμνός*, *ὕψηλός*· *ἀρχικός*, *ἠθικός*, *θετικός*, *λογικός*, *σωματικός*, *φυσικός*, *ψυχικός*· *ἐαρινός*, *νυκτερινός*, *χειμερινός* – *φίλος* (*φίλη*, *φίλον*), *ἴσος*, *κοῦφος*, *μέσος* – *ἀνθρώπινος* (–ίνη, –ινον), *κρίθινος*, *λίθινος*, *ξύλινος* κ.ά. Επίσης τα ρηματικά επίθετα σε –τός: *άλωτός* (–ή, –όν), *βατός*, *γραπτός*, *δυνατός*, *θαυμαστός* κ.ά.· τα τακτικά αριθμητικά: *πρῶτος* (*πρώτη*, *πρῶτον*), *τρίτος*, *τέταρτος*, *πέμπτος*, *ἕκτος*, *ἑβδομος*, *ὄγδοος*, ...*εἰκοστός*, ...*ἑκατοστός*, ...*χιλιοστός* κ.ά.
- Επίθετα σε –ος, –α, –ον: *ἀραιός* (–ά, –όν), *δεξιός*, *παλαιός*, *στερεός*· *καθαρός*, *λαμπρός*, *μικρός*, *πονηρὸς* – *ἀνδρεῖος* (–εία, –εῖον), *ἀρχαῖος*, *γενναῖος*, *νέος*, *λεῖος*, *ώραῖος*· *διψαλέος*, *θαρραλέος*, *πειναλέος* – *ἅγιος* (–ία, –ιον), *ἄξιος*, *βέβαιος*, *ἐπιτήδειος*, *πλούσιος*, *τέλειος* κ.ά. – Επίσης τα ρηματικά επίθετα σε –τέος: *γραπτέος*, *διαβατέος*, *εὐεργετητέος*, *ὠφελήτέος* κ.ά.· τα απόλυτα αριθμητικά σε πληθυντικό: *διακόσιοι* (–αι, –α), *τριακόσιοι*, *τετρακόσιοι*, ...*χίλιοι*, ...*μύριοι* κ.ά.· τα χρονικά αριθμητικά: *δευτεραῖος*, *τριταῖος*, *τεταρταῖος* κ.ά.· τα αναλογικά αριθμητικά: *διπλάσιος* (*ία*, –ιον), *τριπλάσιος*, *τετραπλάσιος* κ.ά., το τακτικό αριθμητικό *δεύτερος* (–έρα, –ερων) κ.ά.

Παρατηρήσεις

- Το θηλυκό των τρικατάληκτων επιθέτων σε –ος:
α) λήγει σε –η, όταν πριν από την κατάληξη –ος του αρσενικού υπάρχει σύμφωνο εκτός από το *ρ*: *ἀγαθός*, *ἀγαθή* – *πιστός*, *πιστή*.
Αντίθετα, λήγει σε –α, όταν πριν από την κατάληξη –ος του αρσενικού υπάρχει φωνήεν ή *ρ*: *ἅγιος*, *ἀγία* – *γενναῖος*, *γενναία* – *φαιδρός*, *φαιδρά* (εξαιρείται το *ὄγδοος*, *ὀγδόη*)·
β) στην ονομαστική, γενική και κλητική του πληθυντικού τονίζεται όπου και όπως τονίζεται στις ίδιες πτώσεις το αρσενικό: *ἡ ἀγία* – *αἱ ἅγαι*, *τῶν ἀγίων*, *ὧ ἅγαι* (ὅπως *οἱ ἅγιοι*, *τῶν ἀγίων*, *ὧ ἅγιοι*)· *ἡ γενναία* – *αἱ γενναῖαι*, *τῶν γενναίων*, *ὧ γενναῖαι* (ὅπως *οἱ γενναῖοι*, *τῶν γενναίων*, *ὧ γενναῖοι*)· *ἡ φαιδρά* – *αἱ φαιδραῖ*, *τῶν φαιδρῶν*, *ὧ φαιδραῖ* (ὅπως *οἱ φαιδροί*, *τῶν φαιδρῶν*, *ὧ φαιδροί*)· Ἔτσι και *αἱ μύριαι* (= δέκα χιλιάδες), *τῶν μυρίων*, *ὧ μύριαι* (ὅπως *οἱ μύριοι*, *τῶν μυρίων*, *ὧ μύριοι*)· *αἱ μυρίαι* (= αναρίθμητες), *τῶν μυρίων*, *ὧ μυρίαι* (ὅπως *οἱ μυριοί*, *τῶν μυρίων*, *ὧ μυριοί*).

β) Δικατάληκτα με 3 γένη (σε –ος, –ον)

Ενικός αριθμός

(θ. ἀφθονο-)					(θ. τιμωρο-)				
ον.	ὁ	ἡ	ἄφθονος	τὸ ἄφθονον	ὁ	ἡ	τιμωρὸς	τὸ τιμωρὸν	
γεν.	τοῦ	τῆς	ἀφθόνου	τοῦ ἀφθόνου	τοῦ	τῆς	τιμωροῦ	τοῦ τιμωροῦ	
δοτ.	τῷ	τῇ	ἀφθόνῳ	τῷ ἀφθόνῳ	τῷ	τῇ	τιμωρῷ	τῷ τιμωρῷ	

αιτ. τὸν τὴν ἄφθονον τὸ ἄφθονον	τὸν τὴν τιμωρὸν τὸ τιμωρὸν
κλ. (ῶ) ἄφθονε (ῶ) ἄφθονον (ῶ) τιμωρὲ (ῶ) τιμωρὸν	

Πληθυντικός αριθμός

ον. οἱ αἱ ἄφθονοι τὰ ἄφθονα	οἱ αἱ τιμωροὶ τὰ τιμωρὰ
γεν. τῶν ἀφθόνων τῶν ἀφθόνων	τῶν τιμωρῶν τῶν τιμωρῶν
δοτ. τοῖς ταῖς ἀφθόνοις τοῖς ἀφθόνοις	τοῖς ταῖς τιμωροῖς τοῖς τιμωροῖς
αιτ. τοὺς τὰς ἀφθόνους τὰ ἄφθονα	τοὺς τὰς τιμωροὺς τὰ τιμωρὰ
κλ. (ῶ) ἄφθονοι (ῶ) ἄφθονα (ῶ) τιμωροὶ (ῶ) τιμωρὰ	

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον. τὸ ἀφθόνω	τὸ τιμωρῶ
γεν. τοῖν ἀφθόνοιν	τοῖν τιμωροῖν
δοτ. τοῖν ἀφθόνοιν	τοῖν τιμωροῖν
αιτ. τὸ ἀφθόνω	τὸ τιμωρῶ
κλ. (ῶ) ἀφθόνω (ῶ) τιμωρῶ	

Παρατηρήσεις

- Από τα δευτερόκλιτα επίθετα είναι δικατάληκτα:

α) τα περισσότερα από τα σύνθετα σε -ος: ὁ, ἡ ἄγονος, τὸ ἄγονον – ὁ, ἡ ἀθάνατος, τὸ ἀθάνατον – ὁ, ἡ ἄκαιρος, τὸ ἄκαιρον – ὁ, ἡ ἄκαρπος, τὸ ἄκαρπον – ὁ, ἡ ἀξιόμαχος, τὸ ἀξιόμαχον – ὁ, ἡ ἔνδοξος, τὸ ἔνδοξον κ.ά.

β) τα απλά επίθετα αἶθριος, αἰφνίδιος, βάναντος, βάρβαρος, βάσκανος, βέβηλος, γαμήλιος, δόκιμος, ἔωλος (= παλιός), ἡμερος, ἡρεμος, ἡσυχος, κίβδηλος, λάβρος, λάλος, χέρσος, τιθασὸς (= εξημερωμένος, ἡμερος)

γ) μερικά επίθετα σε -ος, τα οποία χρησιμοποιούνται (στο αρσενικό και το θηλυκό) και ως ουσιαστικά: ὁ, ἡ ἀγωγός, τὸ ἀγωγὸν (= αὐτός που οδηγεί, που φέρνει) – ὁ, ἡ βοηθός, τὸ βοηθὸν (= αὐτός που βοηθεῖ) – ὁ, ἡ τιμωρός, τὸ τιμωρὸν (= αὐτός που τιμωρεῖ) – ὁ, ἡ τύραννος, τὸ τύραννον (= τυραννικός).

- Ωστόσο μερικά επίθετα σε -ος σύνθετα είναι τρικατάληκτα. Τα πιο συνηθισμένα από αυτά είναι: ἀντάξιος, ἀνταξία, ἀντάξιον· ἐναντίος, ἐναντία, ἐναντίον· πάγκαλος, παγκάλῃ, πάγκαλον. Επίσης, τρικατάληκτα επίθετα είναι όσα λήγουν σε -ικός παρασύνθετα (λέξεις που παράγονται από άλλες σύνθετες): ἀποδεικτικός, -ή, -όν· ἐξεταστικός, -ή, -όν· εὐδαιμονικός, -ή, -όν κ.ά.

- Μερικά επίθετα σε -ος, απλά ή σύνθετα, σχηματίζονται και ως τρικατάληκτα και ως δικατάληκτα: ὁ αἰθέριος, ἡ αἰθερία ἢ αἰθέριος, τὸ αἰθέριον – ὁ αἴτιος, ἡ αἰτία ἢ αἴτιος, τὸ αἴτιον· ἔτσι και ἀναίτιος, αἰώνιος, ἀκούσιος, ἀναγκαῖος, ἀνάξιος, ἀνόσιος, βασιλείος, βέβαιος, βίαιος, βόρειος, γενέθλιος, γυναικεῖος, ἐκούσιος, ἐνιαύσιος, θαλάσσιος (ἐπι-, παρα-), κύριος, μάταιος, παράλιος, παραπλήσιος, πάτριος, τέλειος (και τέλος), χρόνιος· επίσης: ὁ ἀνθρώπινος, ἡ ἀνθρωπίνη και ἀνθρώπινος, τὸ ἀνθρώπινον – ὁ γνώριμος, ἡ γνωρίμη και γνώριμος, τὸ γνώριμον·

έτσι και δίδυμος, ἔρημος (και ἐρήμος), μάχιμος, μόνιμος, νόθος, φειδωλός, χρήσιμος, ὠφέλιμος κ.ά.

2. Συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα

- Συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα ονομάζονται εκείνα τα δευτερόκλιτα επίθετα, που συναιρούνται σε όλες τις πτώσεις όταν πριν από τον χαρακτήρα τους ο έχουν άλλο ο ή ε. Από αυτά άλλα είναι τρικατάληκτα (με τρία γένη) και άλλα δικατάληκτα (με τρία γένη).

α) Τρικατάληκτα με 3 γένη

Ενικός αριθμός

	(θ. χρύσεο-)	(θ. χρυσέω)	(θ. χρυσέω)
ον.	(χρύσεος) χρυσοῦς	(χρυσέᾱ) χρυσῇ	(χρύσειον) χρυσοῦν
γεν.	(χρυσέου) χρυσοῦ	(χρυσέας) χρυσῆς	(χρυσέου) χρυσοῦ
δοτ.	(χρυσέῳ) χρυσῷ	(χρυσέα) χρυσῇ	(χρυσέῳ) χρυσῷ
αιτ.	(χρύσειον) χρυσοῦν	(χρυσέᾱν) χρυσῇν	(χρύσειον) χρυσοῦν
κλ.	-	-	-

Πληθυντικός αριθμός

ον.	(χρύσειοι) χρυσοῖ	(χρυσέαι) χρυσαῖ	(χρύσεια) χρυσᾶ
γεν.	(χρυσέων) χρυσῶν	(χρυσέων) χρυσῶν	(χρυσέων) χρυσῶν
δοτ.	(χρυσέοις) χρυσοῖς	(χρυσέαις) χρυσαῖς	(χρυσέοις) χρυσοῖς
αιτ.	(χρυσέους) χρυσοῦς	(χρυσέας) χρυσᾶς	(χρύσεια) χρυσᾶ
κλ.	-	-	-

Δυϊκός αριθμός

ον.	(χρυσέω) χρυσῶ	(χρυσέα) χρυσᾶ	(χρυσέω) χρυσῶ
γεν.	(χρυσέοιν) χρυσοῖν	(χρυσέαιν) χρυσαῖν	(χρυσέοιν) χρυσοῖν
δοτ.	(χρυσέοιν) χρυσοῖν	(χρυσέαιν) χρυσαῖν	(χρυσέοιν) χρυσοῖν
αιτ.	(χρυσέω) χρυσῶ	(χρυσέα) χρυσᾶ	(χρυσέω) χρυσῶ
κλ.	-	-	-

- Κατά το (χρύσειος) χρυσοῦς κλίνονται τα: (κυάνεος) κυανοῦς, (κυανέα) κυανῇ, (κυάνεον) κυανοῦν· λινοῦς, λινῇ, λινοῦν· φοινικοῦς, φοινικῇ, φοινικοῦν· χαλκοῦς, χαλκῇ, χαλκοῦν κ.ά.
- Κατά τον ίδιο τρόπο κλίνονται τα πολλαπλασιαστικά αριθμητικά σε -πλοῦς, -πλῆ, -πλοῦν: (ἀπλόος) ἀπλοῦς, (ἀπλόη) ἀπλῇ, (ἀπλόον) ἀπλοῦν (γεν. τοῦ ἀπλοῦ, τῆς ἀπλῆς, τοῦ ἀπλοῦ κ.ά.)· διπλοῦς, διπλῇ, διπλοῦν· τριπλοῦς, τριπλῇ, τριπλοῦν κ.ά., καθώς και τα πολλαπλοῦς, -ῇ, -οῦν· ποσαπλοῦς, -ῇ, -οῦν.

- Τα τρικατάληκτα συνηρημένα επίθετα σε –οῦς κανονικά σχηματίζουν το θηλυκό σε –ῆ. Όταν όμως πριν από την κατάληξη –οῦς του αρσενικού υπάρχει ρ ή ε, τότε σχηματίζουν το θηλυκό σε –ᾶ:

ὁ (σιδήρεος) σιδηροῦς	ῆ (σιδηρέα) σιδηρᾶ	τὸ (σιδήρεον) σιδηροῦν
ὁ (ἀργύρεος) ἀργυροῦς	ῆ (ἀργυρέα) ἀργυρᾶ	τὸ (ἀργύρεον) ἀργυροῦν
ὁ (πορφύρεος) πορφυροῦς	ῆ (πορφυρέα) πορφυρᾶ	τὸ (πορφύρεον) πορφυροῦν
ὁ (ἐρέεος) ἐρεοῦς (=μάλλινο)	ῆ (ἐρέεα) ἐρεᾶ	τὸ (ἐρέεον) ἐρεοῦν
ὁ (κεραμέος) κεραμεοῦς	ῆ (κεραμέα) κεραμεᾶ	τὸ (κεραμέεον) κεραμεοῦν

β) Δικατάληκτα με 3 γένη (σε –ους –ουν)

Ενικός αριθμός

(θ. εὐνοο-)				(θ. εὐνοο-)			
ον.	ὁ	ῆ	(εὐνοος)	εὐνοῦς	τὸ	(εὐνοον)	εὐνοῦν
γεν.	τοῦ	τῆς	(εὐνόου)	εὐνοῦ	τοῦ	(εὐνόου)	εὐνοῦ
δοτ.	τῷ	τῇ	(εὐνόῳ)	εὐνῳ	τῷ	(εὐνόῳ)	εὐνῳ
αιτ.	τὸν	τὴν	(εὐνοον)	εὐνοῦν	τὸ	(εὐνοον)	εὐνοῦν
κλ.	-				-		

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	(εὐνοοι)	εὐνοί	τὰ	(εὐνοα)	εὐνοα
γεν.	τῶν		(εὐνόων)	εὐνων	τῶν	(εὐνόων)	εὐνων
δοτ.	τοῖς	ταῖς	(εὐνόοις)	εὐνοίς	τοῖς	(εὐνόοις)	εὐνοίς
αιτ.	τοὺς	τὰς	(εὐνόους)	εὐνοῦς	τὰ	(εὐνοα)	εὐνοα
κλ.	-				-		

Δυϊκός αριθμός

ον.	τῶ	(εὐνόῳ)	εὐνῳ	τὼ	(εὐνόῳ)	εὐνῳ
γεν.	τοῖν	(εὐνόοιν)	εὐνοῖν	τοῖν	(εὐνόοιν)	εὐνοῖν
δοτ.	τοῖν	(εὐνόοιν)	εὐνοῖν	τοῖν	(εὐνόοιν)	εὐνοῖν
αιτ.	τὼ	(εὐνόῳ)	εὐνῳ	τὼ	(εὐνόῳ)	εὐνῳ
κλ.	-			-		

- Κατά το εὐνοῦς κλίνονται επίθετα σύνθετα με δεύτερο συνθετικό τις λέξεις νοῦς, πλοῦς, ροῦς, χροῦς· π.χ. ἄνους, δύσνους, κακόνους, κουφόνους, σύννους· ἀπλοῦς, δύσπλους, εὐπλους· εὐρους· ἄχρους, εὐχρους κ.ά.

Παρατηρήσεις

- Τα συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα:

α) σχηματίζονται όπως και τα αντίστοιχα συνηρημένα ουσιαστικά της β' και της α' κλίσης·

β) δεν έχουν κλητική.

- Στα τρικατάληκτα συνηρημένα επίθετα σε *-οῦς* όλες οι πτώσεις και των τριών γενών τονίζονται στη λήγουσα, ακόμα και όταν δεν τονίζεται κανένα από τα φωνήεντα που συναιρούνται (αντίθετα από τον κανόνα): (χρῦσεος) χρυσοῦς – (σιδήρεος) σιδηροῦς – (ἀργύρεαι) ἀργυραῖ (από αναλογία προς τις πτώσεις που τονίζονται κανονικά στη λήγουσα).

- Στα δικατάληκτα συνηρημένα επίθετα σε *-ους*:

α) το *οα* στο τέλος του πληθυντικού των ουδετέρων μένει ασυναίρετο: *εὔνοα, εὐχροα*

β) η λήγουσα *-οι* της ονομαστικής του πληθυντικού των αρσενικών λογαριάζεται βραχύχρονη, αν και προκύπτει από συναίρεση: *εὔνοι, εὐπλοι* (από αναλογία προς τα ασυναίρετα: *οἱ φαῦλοι*)

γ) όλες οι πτώσεις και των τριών γενών τονίζονται στην παραλήγουσα, ακόμη και όταν η λήγουσα προκύπτει από συναίρεση τονισμένου φωνήεντος: *τοῦ* (*εὐνόου*) *εὔνου* και όχι *εὐνοῦ*, *τῶν* (*εὐνόων*) *εὔνων* και όχι *εὐνῶν* (από αναλογία προς τους τύπους που κανονικά τονίζονται στην παραλήγουσα: *εὔνοος – εὔνους, εὔνοοι – εὔνοι* κ.ά.).

3. Αττικόκλιτα επίθετα

- Αττικόκλιτα ονομάζονται εκείνα τα επίθετα που κλίνονται κατά την αττική δεύτερη κλίση. Των επιθέτων αυτών το αρσενικό και θηλυκό λήγει σε *-ως* και το ουδέτερο σε *-ων*.

(θ. ἰλεω-)										
Ενικός αριθμός					Πληθυντικός αριθμός					
ον.	ὁ	ἡ	ἰλεως	τὸ	ἰλεων	οἱ	αἱ	ἰλεω	τὰ	ἰλεα
γεν.	τοῦ	τῆς	ἰλεω	τοῦ	ἰλεω	τῶν	ἰλεων	τῶν	ἰλεων	
δοτ.	τῷ	τῇ	ἰλεω	τῷ	ἰλεω	τοῖς	ταῖς	ἰλεως	τοῖς	ἰλεως
αιτ.	τὸν	τὴν	ἰλεων	τὸ	ἰλεων	τούς	τάς	ἰλεως	τὰ	ἰλεα
κλ.	(ὦ)		ἰλεως	(ὦ)	ἰλεων	(ὦ)	ἰλεω	(ὦ)	ἰλεα	

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον.	τὸ	ἰλεω
γεν.	τοῖν	ἰλεων
δοτ.	τοῖν	ἰλεων
αιτ.	τὸ	ἰλεω
κλ.	(ὦ)	ἰλεω

Παρατηρήσεις

- Τα αττικόκλιτα επίθετα:

α) είναι δικατάληκτα: *ὁ, ἡ ἀγήρως, τὸ ἀγήρων – ὁ, ἡ ἀξιόχρεως, τὸ ἀξιόχρεων – ὁ, ἡ λεπτόγεως, τὸ λεπτόγεων* (=αυτός που έχει λεπτή γη, όχι λιπαρή) κ.ά.· τρικατάληκτο είναι μόνο το επίθετο *πλέως, πλέα, πλέων* (το θηλυκό του οποίου σχηματίζεται κατά την α' κλίση)· ωστόσο τα σύνθετά του είναι δικατάληκτα: *ὁ, ἡ ἔμπλεως, τὸ ἔμπλεων*.

β) στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική του πληθυντικού του ουδετέρου έχουν κατάληξη *-α* κατά τα ουδέτερα της κοινής β' κλίσης: *ἴλεα, ἀξιόχρεα* (όπως: *δίκαια*).

γ) δικατάληκτο είναι και το αττικόκλιτο επίθετο *ὁ, ἡ σῶς, τὸ σῶν* (=σώος), που είναι ελλειπτικό.

Δ. ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

- Το μόριο *ἢ* που βρίσκεται στην αρχή τις δεύτερης πρότασης διασαφηνίζει την προηγούμενη γενική ερώτηση. Επομένως, είναι καλύτερο κατά την νεοελληνική απόδοση να το αποδώσουμε ως «ή μήπως», «ή δηλαδή». Αντί λοιπόν να επιλέξουμε τη δύσκαμπτη πιστή απόδοση «ή μήπως τότε θα κάνετε όσα πρέπει, αν όχι τώρα;», μπορούμε αποδίδοντας το κείμενο στη νέα ελληνική να απλοποιήσουμε την σύνθετη γραφή:

«Γιατί ποια χρονική στιγμή ή ποια ευκαιρία, άνδρες Αθηναίοι, καλύτερη από την παρούσα ψάχνετε; Ή μήπως υπάρχει άλλη στιγμή για να κάνετε αυτά που πρέπει από την τωρινή;»

- Στην επόμενη πρόταση του κειμένου η αντιθετική παρατακτική σύνδεση *μέν-δὲ* αποτελείται από έναν σύνδεσμο *μέν* στην κύρια και έναν *δὲ* στην υποθετική πρόταση. Η σύνδεση δεν εκφράζει ισχυρή αντίθεση ανάμεσα σε δύο ασυμβίβαστους και αντικρουόμενους αντιθετικούς πόλους. Αντίθετα η διάκριση είναι επεξηγηματική και αναδείχνει το μέγεθος τις επικείμενης συμφοράς. Για τους λόγους αυτούς είναι καλύτερο να μην αποδώσουμε το χωρίο με εκφράσεις που δείχνουν ισχυρή αντίθεση, όπως «ναι μεν...αλλά», «βέβαια...αλλά», «ενώ...εντούτοις», αλλά με μια έκφραση, όπως «δεν είναι αλήθεια...και», δηλ.: «δεν είναι αλήθεια ότι ο άνθρωπος έχει ήδη καταλάβει όλα τα οχυρά και εάν γίνει κύριος της περιοχής, θα υποστούμε την πιο μεγάλη ταπείνωση;»

Ε. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. *οὐχ οὕς... τις*:: να εντοπιστούν και να σχολιαστούν τα σχήματα λόγου του χωρίου.
2. *κύριος, αἰσχιστα, ἐχθρός, ἡμέτερα, βάρβαρος*. Να κλιθούν και στα τρία γένη.

Κωνσταντίνος Στέφου

Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Διδάσκουσα: Καθηγήτρια Ελένη Χουλιαρά - Ράϊου.
«Αρχαία Ελληνική Γλώσσα - Θεματογραφία Ι. Αρχαία Ελληνική Γλώσσα 10». Έκδοση: 1.0.
Ιωάννινα 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://ecourse.uoi.gr/course/view.php?id=1493>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

- Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά Δημιουργού - Μη Εμπορική Χρήση – Όχι Παράγωγα Έργα, Διεθνής Έκδοση 4.0 [1] ή μεταγενέστερη.

[1] <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>.

Ως Μη Εμπορική ορίζεται η χρήση:

που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο.

που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο.

που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο.

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.